

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yapan İlkokul Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemler¹

Meltem Yalın UÇAR², Aslı CÖMERT AYDIN³

Öz

Araştırma, devlet okullarında görev yapmakta olan ilkököl öğretmenlerinin; online, hibrit, seyreltilmiş, yarım zamanlı ya da yüz yüze gerçekleştirdikleri uzaktan eğitim sürecinde yaşamış oldukları güçlükleri ve bu güçlüklerin nasıl giderileceğine ilişkin görüşlerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma, nicel betimsel yöntem ile gerçekleştirilmiş olup, seçkisiz örnekleme yöntemi ile farklı okullarda görev yapmakta olan kolay ulaşılabilir 60 sınıf öğretmeni, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, uzman görüşü alınarak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve sıklık çözümlemesi yapılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular ise beş ana başlık altında betimlenmiştir. Bu başlıklar ve alt başlıklar kapsamında; öğrencilere yönelik karşılaşılan güçlükler ve buna ilişkin 12 alt boyut; velilerine yönelik güçlükler ve buna ilişkin sekiz alt boyut; teknolojik güçlükler ve buna bağlı beş alt boyut; ilkököl öğretmenlerinin özel yaşamlarına ilişkin yaşadıkları güçlükler ve buna ilişkin sekiz alt boyut ve son olarak okul yönetimine yönelik güçlükler ve buna ilişkin altı alt boyut olarak elde edilmiştir. Buna göre, ilkököl öğretmenlerinin, uzaktan eğitime hazırlık, öğrencilerle paylaşımında bulunma, çevrimiçi ders verme, veli ve öğrencilerle iletişime geçme ve ödev takip ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak, uzaktan eğitim faaliyetlerinde alt yapı, katılım, haberleşme, teknolojik yetersizlik, velilerin çok müdahale etmesi, kendi özel yaşamlarına ilişkin yaşanan sorunlar, okul yönetimi ile ilgili sorunlarla karşılaştıkları anlaşılmıştır. Yine de yaşanan problemlere rağmen, öğretmenlerin süreçten kopmadıkları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 süreci, uzaktan eğitim, ilkököl öğretmeni görüşleri.

Problems Encountered by Primary School Teachers in the Remote Education Process in the Pandemi¹

Abstract

The research is based on primary school teachers working in public schools. This study was conducted to determine the difficulties they experienced in the online, hybrid, diluted, part-time or face-to-face distance education process and their views on how to overcome these difficulties. The research was carried out with the quantitative descriptive method, and 60 easily accessible classroom teachers working in different schools formed the sample of the research with the random sampling method. The data of the research were developed by the researchers by taking expert opinion and analyzed by frequency analysis. The findings are described under five main headings. Within the scope of these titles and sub-titles; difficulties faced by students and 12 sub-dimensions; difficulties for parents and eight related sub-dimensions; technological difficulties and related five sub-dimensions; difficulties experienced by primary school teachers regarding their private lives and eight sub-dimensions related to this, and finally, difficulties in school management and six related sub-dimensions. Accordingly, it is understood that primary school teachers prepare for distance education, share with students, give online lessons, communicate with parents and students, and follow homework. However, it was understood that they encountered problems related to infrastructure, participation, communication, technological

¹ Bu çalışma birinci yazarın danışmanlığındaki tezsiz yüksek lisans projesinden üretilmiştir.

² Sorumlu yazar, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, myalinuc@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-9922-0905

³ Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, aslthalp@gmail.com, MEB Devlet Okulu Sınıf Öğretmeni

inadequacy, parental intervention, problems related to their private lives, and school management in distance education activities. Despite the problems experienced, it is understood that the teachers did not break away from the process.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 process, distance education, primary school teacher opinions..

Makale Geçmişi	Geliş: 30. 11. 2021	Kabul: 28. 12. 2021	Yayın: 30. 12. 2021
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atf	Yalın Uçar, M. & Cömert Aydın, A. (2021). Pandemi sürecinde uzaktan eğitim yapan ilkökul öğretmenlerinin karşılaştığı problemler. <i>Uluslararası Liderlikte Mükemmellik Arayışı Dergisi (ULMAD)</i> , 1 (1), 54-64.		

Giriş

Covid-19 ile başlayan pandemi sürecinin başlangıç kaynağı, Çin'in Wuhan ve Hubei şehirleri olarak görülmüş ve hemen ardından farklı ülkelere de insandan insana bulaşarak hızla yayılmıştır. Korona virüsler, Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi ciddi hastalıklara neden olan bir virüs çeşididir (Sağlık Bakanlığı, 2020). Bu virüs, 2019 yılında ortaya çıktığı için Dünyada "Coronavirüs 2019" yani, "Covid-19" olarak isimlendirilmiştir. Çok hızlı bulaşan bu virüs, zaman içerisinde yaşamı zorlaştırmış, binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Yaşanılan kayıp ve hastalıklardan dolayı, 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), tüm dünya ülkelerini kapsayan "Pandemi" ilanını yayınlamıştır (WHO, 2020).

Türkiye de ilk korona virüs vakası, 10 Mart 2020'de görülmüş ve Sağlık Bakanlığı (SB), kalabalık ortamların olduğu alışveriş merkezleri, kahveler, kafeler, okullar, üniversiteleri kapatmış, cuma namazı gibi faaliyetleri erteleyerek (2020) hastalığın yayılmasını engellemeye yönelik çeşitli önlemler almıştır. Türkiye ile birlikte Yeni Tıp Koronavirüs (Covid-19)'ün kısa zamanda tüm dünyada yayılması sonucunda, yüz-yüze eğitime ara verilmiş ve uzaktan, örgün eğitim süreci devam etmiştir. Böylece, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tüm sınıflarda EBA üzerinden Canlı Sınıf Platformu (CSP) ile eğitim süreci başlamıştır (Can, 2020). Tüm dünya ülkeleri ile birlikte Türkiye de, tüm yurt çapında ilk kez deneyimlediği uzaktan eğitim sürecini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminin tamamında ve 2020-2021 eğitim-öğretim döneminin neredeyse her iki yarıyılı kapsayacak şekilde uzaktan yürütmüştür. Bu süreçte, her evde internet erişiminin olmadığı düşüncesi ile EBA içerikleri geliştirilmiş ve gönüllü öğretmenlerle ders anlatım videoları oluşturulmuştur. Eğitim Bilişim Ağı (EBA), Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen, öğrenci ve öğretmenlerin ders içeriklerine ücret ödemediği ulaşılabildikleri, okula yardımcı kaynakların yer aldığı çevirim içi bir sosyal eğitim platformudur (Aktay ve Keskin, 2016). Bu platformla, Türkiye Radyo ve Televizyon kurumu aracılık yapmış ve ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri için ders yayınları gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de uzaktan eğitim 23 Mart 2020'de başlamış olup, EBA TV için TRT üzerinden 3 ayrı kanal, 6 ayrı frekansta yayın yaparak her sınıf düzeyi ve bransa göre ders videoları yayınlanmıştır. "EBA TV İlkokul", "EBA TV Ortaokul" ve "EBA TV Lise" ile uzaktan eğitime başlanmıştır. Daha sonra, 13 Nisan 2020'den itibaren sekizinci ve on ikinci sınıflara canlı ders uygulaması başlamış olup, 23 Nisan 2020 tarihinden itibaren ise tüm sınıf düzeylerinde canlı ders (çevrimiçi) uygulamasına başlanmıştır (MEB, 2020).

Uzaktan eğitim öğrenci ile öğretmenin, aynı sanal ortamda bulunduğu, alternatif eğitim fırsatları sağlamaya yönelik çabaların ürünü, çeşitli öğretim ortamlarının işe koşulduğu, öğrenci destek hizmetleri ile genişleyen özenli, sistemli bir eğitim biçimidir (Özer, 1990). Uzaktan eğitim sürecinde bilgisayar, telefon, tablet, televizyon gibi teknolojik aletler, internet ağ bağlantıları gibi sistemlerden faydalanılmaktadır. Zaman ve mekan sınırlılıkları açısından, yüz yüze eğitime göre daha işlevsel olmasına rağmen, uzaktan eğitimin, süreç ve sonuçları itibarı ile çeşitli sınırlılıkları da vardır. Bu sınırlılıklardan bazıları, teknoloji okur-yazarlığının istendik düzeyde olmaması, öğrencilerin uygulamaya yönelik derslerde yeterince aktif olamamaları, sosyalleşmenin olmaması, her öğrencinin teknolojik alet ve alt yapıya sahip olamaması, kazanımların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin anlaşılmasındaki zorlukları sıralamak mümkündür. Türkiye, tüm eğitim kademelerini kapsayan uzaktan eğitim sürecine hazırlıksız yakalanmasına ve alt yapı sınırlılıklarına rağmen, televizyon,

telefon ve bilgisayarlar aracılığı ile öğrencilerin akademik, sosyal ve kişisel gelişimlerini sürdürmeye çalışmış ve bu süreçte asıl büyük görev, rol ve sorumluluklar öğretmenlere düşmüştür. Doğal bir sonuç olan bu durum ve koşullarda, öğretmenlerin uzaktan gerçekleştirmeye çalıştıkları eğitsel süreçte karşılaşılabilecekleri birçok sorunun olabileceği düşünülmüştür. Bu sorunların, nesnel olarak birincil kaynaktan tespit edilerek betimlenmesi, yaşanan aksaklıkların giderilmesi ve geleceğe yönelik bir vizyon oluşturulması açısından önemli görülmektedir.

Yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim birbirinden farklı özellik göstermekte iken “pandemi” sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitim bu iki duruma göre çok daha farklı özellik ve yaşantıları gerektirmiştir. Çünkü öğrenen ve öğretene açısından, “kalım” çabasının verildiği bir ortamda eğitim gerçekleşmektedir. Bu nedenlerle, tüm dünya ülkeleri daha önce deneyimlenmemiş eğitsel bir yaşantının içerisinde kendini bulmuş ve adeta el yordamı ile yol alınmıştır. Tüm bu nedenlerden dolayı, formal eğitim sürecinde gerçekleştirilen tüm öğrenme yaşantılarının olumlu ve olumsuz çıktıları, geleceği planlamak açısından önemli görülmektedir.

Türkiye özelinde, böylesine kapsamlı ve uzun süren uzaktan eğitim sürecinde, öğrenen, öğretene, yöneten ve veli perspektifinden, söz konusu sürece ilişkin deneyim ve görüşlerin tespit edilerek eksikliklerin giderilmesi ve iyi ya da nitelikli olarak ortaya çıkan eğitsel ürün ve yaşantıların paylaşılması oldukça önemli görülmektedir. Çünkü bu tür araştırmalar, hem devam etmekte olan sürece yönelik, anında dönüt-düzeltilme, hem de gelecekte geliştirilmesi muhtemel eğitim programlarına yönelik olarak ta adeta bir ihtiyaç analizi işlevi görecektir. Hatta bu bağlamda gerçekleştirilmiş olan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, birbirine yakın ya da benzer problemler ile karşılaşıldığı gözlenmektedir. Bu çalışmalar kapsamında, üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma sonucunda, Türkçe öğretmenliği bölümü öğrencilerinin pandemi sürecinde, teknik aksaklık yaşadıkları ve iletişim eksikliği yüzünden verim alamadıklarını belirtmişlerdir (Karakuş ve diğ., 2020) Ucuşsatar ve diğ.(2020) benzer bir şekilde, hemşirelik bölümü öğrencilerinin de bu sonuçlara paralel görüş belirttikleri (Kürtüncü ve Kurt, 2020) yine genel olarak öğretmen adaylarının senkron derslere karşı olumsuz tutum içinde oldukları, gelecekte çevrim içi uzaktan eğitim konusunda isteksiz oldukları (Karatepe ve diğ., 2020) anlaşılmıştır. Öğretmen perspektifinden bakıldığında ise, Fen Bilimleri öğretmenlerinin, internet bağlantısı sorunu ile öğrencilerle iletişim kurma, öğrencilerin derslere katılımını sağlama, okul yönetimi baskısı, öğretim yöntem ve tekniklerinin değişmesi, laboratuvar/atölye etkinliklerini gerçekleştirememesi gibi (Bakioğlu ve Çevik, 2020) sorunlarla karşılaştığı anlaşılmıştır. Bunun yanında Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri, uzaktan eğitimin uygulama dersleri için verimsiz, teorik dersler için verimli olduğunu belirtmişlerdir (Altun Ekiz, 2020).

Aynı şekilde, çevrimiçi eğitim sürecinde; ağ bağlantı sorunları, enerji kaynaklı güç, erişilemezlik ve zayıf dijital becerilerin de yer aldığı (Onyemal ve diğ., 2020; Batubara, 2020; Morgan, 2020) benzer sorunların hem avantajlı daha çok ta dezavantajlı ülke ve kültürlerle ilişkin sorunların betimlendiği uluslararası çalışmalara rastlamak mümkündür.

Uzaktan eğitimde öğrencinin sosyalleşememesi, beceri, tutum ve uygulamaya yönelik dersleri yeteri kadar gerçekleştirememesi, tek başına öğrenme gerçekleştiremeyen öğrenciler için gerekli yardım sağlanamaması öğrencilerin teknolojiye bağımlı olunmasına sebep olması gibi sınırlılıklar da vardır (Kaya, 2002). Uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenci birbirinden ayrı ortamlarda bulunurken iletişim araçları ve internet sayesinde bir araya gelmektedir. Bu eğitim türü, bireyseldir ve güdülenme üzerine kurulur bu nedenle öğrenenleri süreçte aktif tutacak (Kaya, 2002) birçok değişkenin süreçte yer alması ve rol oynaması gerekmektedir.

Covid-19 salgını kısıtlamaları sürecinde, uzaktan eğitimde en önemli görev öğretmenlerin üzerine düşmüştür. Öğretmenler hem öğrencilerin dikkatini canlı tutmak hem de verimli bir eğitim-öğretim süreci sağlamak için çok emek harcamışlardır. Aynı zamanda, süreçte çeşitli zorluklarla da karşılaşmışlardır. Bu nedenle bu çalışma, pandemi sürecinde ilkökul öğretmenlerinin, uzaktan eğitim sürecinde öğrenci, veli, teknoloji, kendi özel yaşamları ve okul yönetimlerine ilişkin yaşamış oldukları problemlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla aşağıda yer alan soruların yanıtları aranmaya çalışılmıştır: Pandemi sürecinde uzaktan eğitim yapan ilkökul öğretmenlerinin;

1. Öğrencileri ile ilgili olarak yaşadıkları güçlükler/problemler nelerdir?
2. Velileri ile ilgili olarak yaşadıkları güçlükler/problemler nelerdir?
3. Teknolojik olanaklar ile ilgili olarak yaşadıkları güçlükler/problemler nelerdir?
4. Kendi özel yaşamlarına yönelik olarak yaşadıkları güçlükler/problemler nelerdir?
5. Okul yönetimi ile ilgili olarak yaşadıkları güçlükler/problemler nelerdir?

Yöntem

Araştırma, nicel betimsel yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem ile gözlem ve ölçmeye dayalı tekrarlanabilen, objektif ve tekrarlanabilen verilerin elde edilmesi yoluna gidilmiştir. Görüşme sonucunda söylenenlerin yüzeysel anlamlarının yanı sıra gerçek ve derinlemesine anlamlar da elde edilebilmektedir (Karasar, 2005). Bu çalışmada, görüşme sorularının kapalı uçlu olması ve katılımcı sayısının fazla olması ve görüşmelerin yüz yüze olmaması nedeni ile “yüzeysel anlamlar” elde edildiği için bu çalışma nicel betimsel yöntem ile gerçekleştirilmiş ve elde edilen verilere sıklık çözümlemesi yapılmıştır. Çünkü görüşme, karşılıklı bir etkileşim ve iletişim sürecinde, ciddi bir amaç için yapılan soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı (Yıldırım ve Şimşek, 2005) gerçekleştirilmektedir. Yine bu çalışmada, karşılıklı görüşme kısmen gerçekleşmiş olsa da, karşılıklı etkileşimden yoksun olması nedeni ile nicel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Milli Eğitim Müdürlüğü farklı devlet okullarında görev yapmakta olan ilkökul öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmada, olasılıklı örnekleme yöntemlerinden, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış ve 60 ilkökul öğretmenine ulaşılmıştır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan İlkokul Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Katılımcı Özellikleri	Cinsiyet	Frekans
Katılımcı Sayısı	Kadın	56
	Erkek	6
Hizmet Süresi	1-5 Yıl	1
	6-10 Yıl	5
	11-15 Yıl	20
	16-20 Yıl	15
	21 + Yıl	19
Öğrenim Durumu	Lisans	59
	Yüksek Lisans	1
Okutulan Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	16
	2. Sınıf	12
	3. Sınıf	16
	4. Sınıf	16

Tablo 1 incelendiğinde, görüşmeye katılan öğretmenlerin 54’ü kadın, 6’sı erkektir. Öğretmenlerin hizmet süresi bilgilerine bakıldığında, 1-5 kıdem aralığına sahip 1; 6-10 kıdem aralığına sahip 5; 11-15 kıdem aralığına sahip 20; 16-20 kıdem aralığına sahip 15; 21 ve üzeri kıdem aralığına sahip 19 öğretmen olduğu görülmektedir. Öğrenim durumu bakımından incelendiğinde ise lisans mezunu öğretmen sayısı 59, lisansüstü öğretmen sayısı ise 1’dir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 16’sının 1.sınıf; 12’sinin 2.sınıf; 16’sının 3.sınıf ve yine 16’sının 4.sınıfları okuttuğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, araştırmacılar tarafından yapılandırılmış olup, uzman görüşü sonucunda soru içeriği ve sayısı belirlenmiştir. Görüşme formunda, pandemi nedeni ile uzaktan eğitim yapmak zorunda kalan ilkökul öğretmenlerinin bu süreçte; öğrenci, veli, teknoloji, kendi özel yaşamları ve okul yönetimlerine ilişkin yaşamış oldukları problemlerin neler olduğuna yönelik olarak oluşturulmuş sorular yer almıştır.

İki bölümden oluşan görüşme formunun birinci bölümünde kişisel bilgilere (öğretmenlerin cinsiyetleri, mesleki kıdemleri, öğrenim durumları, çalıştıkları sınıflar), ikinci bölümde ise uzaktan

eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlüklerle yönelik sorular yer almıştır. Görüşme formu, araştırma konusuna yönelik toplam beş (5) kapalı uçlu sorudan oluşmuştur. Okulların kapalı olmasından dolayı görüşmeler, daha çok elektronik posta yoluyla elde edilmiştir. Bir kısmı da, zoom ya da whatsapp üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, uzaktan eğitim sürecinde ilkökul öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlükler ile ilgili öğretmen görüşleri elde edilmiş ve bu verilere, sıklık çözümlemesi yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular, üst tema olarak sınıflandırılmış ve bu sınıfın içinde sıklıkla sözü edilen problemler alt başlıklar olarak betimlenmiştir. Bu alt başlıkları ifade eden katılımcı ifadeleri, frekans olarak betimlenmiştir. Bulguların betimlendiği tablolarda, benzer cevaplar ve bu cevapları veren kişi sayıları, cinsiyet, kıdem yılı olarak ayrıntılı olarak verilmiştir. Yine, ilkökul öğretmenlerinin yanıtlarından bazılarında, doğrudan alıntılar yoluyla tablolarda yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Araştırmanın başlığı yani konusu, problemi ve alt problemlerinin bütünlük sağlaması ve bu bütünlüğün de uzaktan eğitim sürecinde olası problemleri içeren değişkenlerden oluşması, ölçülmek istenen özellikleri ortaya koyması bakımından geçerliğe hizmet etmektedir. Ayrıca, tüm katılımcılara yöneltilen beş sorunun basılı olarak katılımcılara iletilmesi ve bu sorulara yanıtların alınması ile olası bir sistematik hatadan kaçınılmıştır. Öğrenci, veli, teknoloji, öğretmen ve okul yönetimi değişkenlerinin araştırma sürecinde ele alınmasıyla da kapsam geçerliği sağlanmıştır. Yine aynı soruların, benzer gruplara uygulanması ile elde edilecek olan sonuçların birbirine yakın olma ihtimalini, ulaşılan 60 katılımcı göstermektedir. Bu durum da çalışmanın güvenilirliğini gösteren bir sonuçtur.

Bulgular

Bu bölümde, ilkökul öğretmenlerinin pandemi nedeniyle uzaktan eğitim yaptıkları süreçte; kendi öğrencileri, velileri, teknoloji, kendi özel yaşamları ve okul yönetimlerine ilişkin yaşamış oldukları problemleri betimleyen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular, alt problemlere göre tablolar aracılığı ile özetlenerek sunulmuştur.

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yapan İlkokul Öğretmenlerinin, Öğrencileri İle İlgili Olarak Karşılaştıkları Güçlükler

Bu süreçte ilkökul öğretmenlerinden alınan verilerin çözümlemesinde elde edilen sonuçların sıklık çözümlemesine ilişkin bulgular, Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2

İlkokul Öğretmenlerinin Öğrencilerine İlişkin Karşılaştığı Güçlükler

Verilen Yanıtlar/cevaplar	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20+ Yıl	Toplam Kişi Sayısı
Teknolojik Donanım (İnternet, tablet, bilgisayar)	1	2	11	11	5	30
Çocuklarda Dikkat Eksikliği	1	2	6	2	5	16
Çocukların Çabuk Sıkılması	-	2	8	3	3	16
Ödev Yapmama	-	-	3	3	2	8
Uygun Çalışma Ortamı Olmaması	-	-	-	1	-	1
Evde küçük kardeş olması	-	-	3	2	1	6
1.sınıf Okuma Sorunu/ Yazıda Zorlanma	-	-	2	-	1	3
Duygusal Bağ Kurma Zorluğu	-	-	2	2	3	7
Derslere Geç Girme	-	2	3	2	2	9
Derslere Hazırlıksız Katılma	-	2	2	-	1	5
Ödev Takibinin Zor Olması	-	-	1	1	2	4
Sorun Yaşamadım	-	-	-	-	2	2

Tablo 2'ye göre, araştırmaya katılan 60 ilkökul öğretmeninin öğrencileri ile ilgili olarak yaşadıkları güçlüklerin başında teknolojik donanım eksikliği gelmektedir. Öğretmenlerin 16'sı, sınıf içinde bile dikkat toplamak zorken öğrencilerin ekran karşısında dikkatlerini toplamakta güçlük çektiklerini belirtmiştir. Diğer 16 öğretmen ise öğrencilerin enerjilerini atamadıkları için dersi dinlerken çabuk sıkıldıklarını belirtmiştir. Kıdem yılı 1-10 yıl arasında olan öğretmenler sorun yaşamazken, 11-20 yıl ve üstü 7 öğretmen, öğrencilerin ödev yapmadıkları ve öğrencilerle duygusal bağ kurmada zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca kıdem yılı 20 yıl ve üstü olan 2 öğretmen ise sorun yaşamadığını belirtmiştir.

Öğrenme sürecinde, sözü edilen soruna ilişkin doğrudan alıntı yapılan bazı ilkökul öğretmenlerinin görüşleri şu şekilde ifade edilmiştir:

“Merkezi bir okulda çalışmadığım için öğrencilerimin internet, bilgisayar, tablet ve akıllı telefon sıkıntıları var”.

“Derslerde yapılan etkinlikleri, defter düzenlerini ve düzenli okuma çalışmalarını takip etmek zor oldu”.

“Öğrenciler düzenli katılamadı, ödev takibi yapılamadı, öğrenci sıkıştığı zaman dersten bağlantı koptu diyerek kaçıyor”.

“6 ders olunca sıkılıp oyun oynadılar”.

“Çocuklar okuma yazma bilmedikleri için kitapları tanımıyorlardı. O sebeple dersi verimli kullanamıyorduk”.

“Öğrencilerin duygusal açıklıklarını tam anlamıyla karşılayamamak ve onlara istediğim gibi temas edemediğimi bilmek beni üzdü”.

“Evde çok kardeş olmalarından dolayı bilgisayar, tablet yetersizliği, ekran başında çok kalmalarından dolayı dikkat dağınıklığı çok oluyor”.

“Ev ortamının verdiği rahatlıktan dolayı derse hazırlıksız katılmaları”.

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yapan İlkokul Öğretmenlerinin Velilere İlişkin Karşılaştığı Güçlükler

İlkokul öğretmenlerinin, uzaktan eğitim sürecinde, velileri ile ilgili olarak yaşadıkları problemlere yapılan sıklık çözümlemesi, Tablo 3 te özetlenmiştir.

Tablo 3
İlkokul Öğretmenlerinin Velilere İlişkin Karşılaştığı Güçlükler

Verilen Yanıtlar/Cevaplar	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20+ Yıl	Toplam Kişi Sayısı
Velilerin Gürültü Yapması	-	3	5	6	4	18
Velilerin Derse Müdahale Etmesi	-	4	11	8	2	25
Çok İlgisiz Olmaları/Ders Çalıştırmamaları	1	2	7	4	2	16
Ders Saatlerine Uymamaları	-	-	4	2	1	7
Saate Bakmadan Gece Dahi Olsa Telefon ile Aramaları, Mesaj Atmaları	-	-	3	3	2	8
Çalışan Anne-Babaların Çocuklarını Takipte Zorlanmaları	-	-	1	-	-	1
Velilerin Teknolojik Bilgi Eksiklikleri	-	-	1	-	4	5
Güçlük Yaşamadım	-	-	1	1	8	10

Araştırmaya katılan 60 ilkökul öğretmeninin 18'i, ders sırasında velilerinin gürültü yapmasından rahatsız olduğunu söylemişlerdir. Yirmibeş tanesi, velilerin canlı ders yaparken derslerine müdahale ettiklerini; 16'sı velilerin çok ilgisiz kaldığını; yedisi çocuklarının ders saatlerine uymaları konusunda destek sağlamadıklarını söylemişlerdir. Yine sekiz velinin, saate dikkat etmeden sürekli öğretmen ile iletişim halinde olduklarını; bir öğretmenin de, velisinin anne-baba olarak çalışmaları nedeni ile çocuklarının takibinde zorlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca velilerinin teknoloji okur yazarlığına ilişkin bilgi eksikliği nedeni ile problem yaşadığını söyleyen beş öğretmen iken, bu süreçte velileri ile hiç

sorun yaşamadığını belirten 10 öğretmen olmuştur. Ayrıca, “velilerin derse müdahale” problemi konusunda yoğunlukla, 11-15 ve üzerinde mesleki deneyime sahip olan öğretmenlerin olduğu dikkat çekmektedir (Tablo 3).

Doğrudan alıntı yapılan ilkökul öğretmenlerinden bazıları, velileri ile ilgili yaşadıkları problemleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

“En zorlandığım konu, velilerin öğrenciye müdahale etmesi ve velilerin dersi dinlemeleri oldu. Ayrıca birbirlerini tanıyan veliler çocuklarıyla karşılaştırma yaptılar”.

“Veliler uzaktan eğitim sürecinde öğretmen her saat ve dakika verilen sorulara anında yanıt vermek zorundaymışçasına düşünceşizce davrandı.”

“Sobalı Evde yaşamaları, dersler sırasında diğer aile fertlerinin de aynı odada olmaları ders işlerken sorun yaşamamıza neden oldu.”

“Velilerin derse müdahale etmeleri, öğrencilere sorulan soruları kendileri cevaplamaları.”

“Sürekli gürültülü bir ortam vardı. Çocukları, derse geç sokuyorlardı. Saatlere bakmadan sürekli mesaj atıyorlardı, arıyorlardı.”

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yapan İlkokul Öğretmenlerinin Yaşadığı Teknolojik Güçlükler

Bu alt problemde, öğretmenlerden elde edilen “teknolojik” sorunlar, öğrencilerine yönelik olmuştur. Bu problemin verilerine ilişkin yapılan sıklık çözümlemesi sonucunda, ilkökul öğretmenlerinin, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerinin kullanmak zorunda oldukları teknolojik araç ve alt yapıya yönelik bulguları, Tablo 4 te yer almıştır.

Tablo 4

İlkokul Öğretmenlerinin Teknolojik Değişkenlere İlişkin Yaşadığı Güçlükler

Verilen Yanıtlar/Cevaplar	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20 +, Yıl	Toplam Kişi Sayısı
Evdeki Teknolojik Alet Yetersizliği	-	2	14	4	8	28
İnternet Bağlantı Sorunu	1	4	12	10	15	42
EBA/ZOOM Programları Bağlantı Sorunu	-	-	9	6	8	23
Teknolojik Bilgi Yetersizliği	1	-	3	-	4	8
Güçlük Yaşamadım	-	-	1	1	2	4

Tablo 4'e göre, araştırmaya katılan 60 ilkökul öğretmeninden 42'si internet bağlantı sorunu yaşamıştır. Öğretmenlerden 28'i evdeki teknolojik aletlerin yetersiz kaldığını belirtirken; 23'ü, Eba/Zoom bağlantı sorunu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 8 öğretmen, teknolojik bilgi birikiminin yetersiz olduğunu, 4 öğretmen ise güçlük yaşamadığını belirtmiştir. Aynı zamanda, 11-15 ve 16-20 yıllık mesleki deneyime sahip olan öğretmenlerin, “teknoloji yetersizliği” ve “internet bağlantı” sorunları konusunda daha fazla mustarip oldukları görülmektedir.

Buna ilişkin doğrudan alınan ilkökul öğretmeni görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Bağlantı kopması ve tekrar bağlanmakta zorluk çekmiş olmam”.

“Zoom vb. programları çok iyi kullanamamış olmam”.

“Ebadaki yoğunluktan bazen derslere bağlanma zorluğu ve dijital kaynak eksikliği gibi sorunlar yaşadım”.

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yapan İlkokul Öğretmenlerinin Özel Yaşamlarına İlişkin Olarak Yaşadığı Güçlükler

Pandemi sürecinde, kendi evlerinden, örgün eğitimi sürdürmek zorunda kalan ilkökul öğretmenlerinin, süreç ile ilgili elde edilen verilerine yapılan sıklık çözümlemesi, Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5

İlkokul Öğretmenlerinin Özel Yaşamına İlişkin Yaşadığı Güçlükler

Verilen Yanıtlar/Cevaplar	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20 + Yıl	Toplam Kişi Sayısı
Mesai Saatlerinin Belli Olmaması	1	2	1	2	1	7
Velilerle Günün Her Saatinde Muhatap Olunması	1	1	6	2	4	14
Teknolojik Alet Yetersizliği	-	-	4	1	2	7
Evde Küçük Çocuğumla Ders Yapmakta Zorlanmam/ Kendi Çocuğumla İlgilenememem	-	2	7	6	1	16
Sağlık Sorunları Yaşamam (Bel-Boyun Ağrısı)	-	1	2	-	3	6
Motivasyon Düşüklüğü	-	1	2	1	3	7
Evin Düzeninin Bozulması	-	2	7	10	5	24
Güçlük Yaşamadım	-	-	1	-	6	7

Tablo 5'e göre, araştırmaya katılan 60 ilkokul öğretmenin 24'ü, evlerindeki düzenlerinin bozulduğunu ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. On altı öğretmen, evde küçük çocuklarıyla ders yapmakta zorlandıklarını ve canlı ders yaparken çocuklarıyla ilgilenemediklerini belirtmiştir. Öğretmenlerden 14'ü ise, günün her saatinde veli ile muhatap olunmasından rahatsız olduklarını belirtmiştir. Çeşitli kıdem yılına sahip 6 sınıf öğretmeni sağlık problemleri yaşadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca 7 öğretmen, mesai saatlerinin belli olmamasının yarattığı sorunlardan söz etmiştir. Yedi öğretmen ise teknolojik alet yetersizliğinin olduğunu, 7 öğretmen de kendi motivasyon düşüklüğünü, yaşanan güçlükler olarak belirtmişlerdir. Öğretmenlerden 7'si ise bu süreçte kendi özel yaşamı ile ilgili bir güçlük yaşamadığını söylerken, 11-15 yıl mesleki deneyimi olan 6 öğretmenin, "veliler ile her saatte muhatap" olunmasını; 16-20 yıllık deneyime sahip 10 öğretmenin ise "evin düzeninin bozulması" nı diğerlerine göre daha çok öne çıkarmışlardır (Tablo 5).

Sözü edilen sürece ilişkin problemler, aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

"Saat aralıklarını ayarlayamamak benim için büyük sıkıntı oldu. Evde küçük çocukla ders yapmak çok zorladı. Evde ebeveyni olmasına rağmen onunla ilgilenilmemesi özellikle zorladı."

"Normal eğitim sürecinde saatlerimiz ve mesai kavramımız yönetmelikler ile açıkken, yaşadığımız uzaktan eğitim sürecinde çalışma saatlerimizin sınırlı olmaması, veliye 7/24 hizmet vermekte olduğumuzu hissettirmiştir."

"Ev hayatımız ile iş hayatımız birbirine karıştı. Kendi çocuklarımın online eğitimi ile benim derslerim çakıştığı zaman elimizdeki cihazlar yetersiz kaldı. Bu da ister istemez evde bir stres ortamına neden oldu."

"Evde, aile bireylerine vakit ayıramamak, ev içindeki bireyler arasındaki iletişim kopukluğu."

"Aynı anda evde 3 kişinin derse girmesi sebebiyle internetin yavaşlaması gibi problemler oldu."

Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yapan İlkokul Öğretmenlerinin Okul Yönetimine Yönelik Yaşadığı Güçlükler

Bu süreçte ilkokul öğretmenlerinden alınan verilerin çözümlemesinde elde edilen sonuçlar Tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6

İlkokul Öğretmenlerinin Okul Yönetimlerine İlişkin Yaşadığı Güçlükler

Verilen Yanıtlar/Cevaplar	1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20 + Yıl	Toplam Kişi Sayısı
Gereksiz Okula Gelmemizi İstemeleri	-	1	1	2	-	4
Sorunlarımıza Duyarsız Olunması	-	1	1	-	-	2
Sürekli Online Toplantılar	-	-	1	2	1	4
EBA Dışı Platformlara İzin Verilmemesi	-	-	2	-	-	2
Duyuruların Zamanında Yapılmaması	-	-	-	-	1	1
Sorun Yaşamadım	1	4	16	9	17	47

Tablo 6'ya göre, araştırmaya katılan 60 ilköğretmeninden 4'ü, pandemi sürecinde okula gereksiz çağrılmaları sonucu riskin arttığını ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirtmiştir. Öğretmenlerden 2'si, sorunlara karşı duyarsız olunmasından duyduğu rahatsızlığı; 4'ü sürekli online toplantı yapılmasını; 2'si EBAda sorun yaşandığı halde EBA dışı platformlara izin verilmediğinden duyduğu rahatsızlığı; biri ise duyuruların zamanında yapılmamasından dolayı yaşanan sıkıntıyı belirtmiştir. Görüşmeye katılan 47 öğretmen ise okul idaresiyle ilgili sorun yaşamadığını belirtirken bu katılım düzeyinin (16) daha çok 11-15 yıl mesleki deneyime sahip olan öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

Okul yönetimine ilişkin olarak doğrudan alıntı yapılan ilköğretmenlerinin görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Okul idaresi Eba saatlerine bağlı kalmamız konusunda zorladı.”

“Okul idareme yönelik sorun yaşamadım.”

“Sorunlarımıza karşı duyarsızlar, nasıl ders çalıştığımızı görmedikleri için çalışmadığımızı sanıyorlardı.”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma kapsamında, farklı okullarda görev yapmakta olan 60 sınıf öğretmeninden, uzaktan eğitim sürecine ilişkin yaşanan problemler beş alt problem, dolayısı ile beş ana başlık altında toplanmıştır. Bu ana başlıklar tema olarak betimlenmiş ve bu temaların altında ise alt temalar yer almıştır. Elde edilen temalar; öğretmenlerin kendi öğrencileri, velileri, teknoloji, kendi özel yaşamları ve okul yönetimleri ile ilgili olmuştur. “Tema” kavramının hem nitel hem de nicel araştırmalar kapsamında kullanılıyor olması nedeni ile söz konusu kavram nicel bir çalışma olan bu araştırmada da kullanılmıştır. Dolayısı ile, öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerine yönelik sorunlarını betimleyen 11 alt tema; veliler ile ilgili sorunları betimleyen 7; teknolojik sorunları betimleyen 4; öğretmenlerin kendi özel yaşam sorunlarını betimleyen 7 ve son olarak okul yönetimi ile yaşanan problemleri betimleyen 5 alt temaya ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın sonunda, teknolojik donanım yoksunluğu, dile getirilen problemlerin başında yer almıştır. İkinci sırada, evde gerçekleştirilen eğitim-öğretim nedeni ile uzaktan eğitimin, öğretmenin özel yaşamında oluşturduğu problemler dile getirilmiştir. Üçüncü sırada, velilerin ev ortamında oluşturdukları ses ve gürültüden dolayı dersin etkisinin azalmasına yönelik dile getirilen problemler olmuştur. Dördüncü sırada yer alan problem ise öğrencilerin dikkat ve motivasyonlarına yönelik olmuştur. Sözü edilen problemlere benzer yaşantıların elde edildiği diğer araştırmalardan olan ve 24 ilköğretmeni ile yaptıkları nitel bir araştırmada Erbil ve diğ. (2021)'nin yanında, farklı öğretim kademeleri ve branşlarda gerçekleştirilmiş olan konuyla ilgili araştırma sonuçları da bu araştırmanın sonuçlarını destekler nitelikte olmuştur (Genç, 2020; Uyar, 2020; Bayburtlu, 2020).

Öğrenciler ile ilgili olarak yaşanan problemlerin başında, ilköğrencilerinin dikkat eksikliğinin olması ve dersten çabuk sıkıldıkları şeklinde olmuştur. Aslında, uzaktan eğitim sürecinde yer alan değişkenlere yönelik yaşanılacak olası problemlerin başında, öğrencilerin yer alması gerekiyor iken, ilginçtir ki bu sorun, bu çalışma kapsamında dördüncü sırada yer almıştır. Bu sonuçta, olası çözüm önerileri kapsamında, şu öneriyi gerekli kılmaktadır: Problem olarak dile getirilen diğer üç değişkene ilişkin yaşanan problemler elemine edildiğinde, öğrenci dikkat ve motivasyonunu sağlamak ta olasıdır. Çünkü, problem olarak ifade edilen bu üç değişken ile ilgili olarak; teknolojik olanaklara sahip olduğunda, internete erişim sağlandığında, velilerin çocuklarının nitelikli öğrenme ortamı sağlamaları ile ilgili farkındalıkları oluşturulduğunda ve öğretmenin ev ortamının ofis çalışma olanaklarına kavuşturulduğunda, öğrencinin dikkat ve motivasyon sorunlarının minimal düzeye çekilme ihtimali oldukça yüksek olacaktır. Özellikle internet erişimi sorunu öğrencilerin ders motivasyonunu doğrudan etkilemektedir (Noonoo 2020). Ayrıca, ders içerik ve sürelerinin uzaktan eğitim koşullarına göre ihtiyaç analizlerine göre yapılandırılması ve uzaktan eğitime uygun öğretim yaklaşım, strateji, yöntem ve tekniklerinin uygulanması gerekmektedir. Yine olası öneriler

kapsamında, öğretmenlere, uzaktan eğitimi etkili kılmayı sağlayacak hizmet içi eğitim yaşantılarının sağlanması gerekmektedir.

Yine ders esnasında, velilerin öğrenme sürecine müdahil olmaları, ilkokul öğretmenleri tarafından dile getirilen önemli sorunların başlarında yer almıştır. Bu durum, öğretmenin sınıf yönetimi sürecini olumsuz etkilediği gibi, öğrenciler arasındaki sosyal-duyuşsal bağlamı ve velilerin birbirleri ile olan etkileşimlerini de olumsuz etkileyebilecek önemli sorunlardan biri olarak görülmektedir. Bu nedenle, veli anne-baba eğitimi ya da farkındalığı, yüz yüze eğitimde de olduğu gibi uzaktan eğitim sürecinde de kendini bir sorun olarak göstermektedir. Olası anne-baba eğitimi sonucunda gelişen duyarlılığa bağlı olarak, çocuğunun uzaktan eğitimi sürecinde sessizliği sağlama ve uygun öğrenme ortamı oluşturma konusunda da çaba gösterileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın katılımcılarının neredeyse tamamına yakınının (56) bayan öğretmen olduğu dikkate alındığında, uzaktan eğitim sürecinde ev yaşantılarının bozulması sonucunda yaşanan dengesizliklerin problem olarak dile getiriliş yoğunluğu ikinci sırada gerçekleşmiştir. Ev ve işin aynı ortamda ve mesai saati gerçekliğinin yitirilmiş olması, öğretmenin eş ve çocukları ile iletişim kopukluğu yaşamalarına neden olmuştur. Bu sorun, uzaktan eğitim sürecinin daha teknik yapılandırılması ve veliler için öğretmenin her an ulaşılabilir olma algısının yenilmesi ile nispeten çözümlenebileceği düşünülmektedir.

Problemlerin başında yer alan teknolojik donanım, erişim ya da alt yapı, her toplumun ekonomik refah koşulları ve eğitim düzeyi ile ilgili giderilmesi, önlemlerin alınması gereken bir boyut olma özelliği taşımaktadır. Tek başına teknolojiye erişim sorunu çözemeyecektir, bunun yanında teknoloji okur yazarlığını da sağlayabilmek için bir toplum için “eğitim”, kaçınılması imkansız bir gerçeklik olarak kendisini koruyacaktır. Çünkü, öğretmen görüşüne dayalı olarak elde edilen araştırma sonuçları (Fidan, 2020; Ertan Kantos, 2020) teknoloji okuryazarlığı oranının istendik düzeyde olmadığını göstermektedir.

On bir yılın üzerinde mesleki deneyime sahip olan ilkokul öğretmenleri, bu süreçte genellikle okul yönetimine dair problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun “neden”ini, mesleki deneyime dayalı olan tolerans eşiği ile ilgili, ya da, “problem” olarak görme davranışının yaş veya kıdeme göre farklılık gösterip göstermediğini anlamayı sağlayacak nitel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

- Altun Ekiz, M. (2020). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (Nitel bir araştırma), *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2 (ÖS1), 1-13.
- Bakioğlu, B. & Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. <https://www.researchgate.net/publication/343987702>. Erişim tarihi: 13 Ağustos 2021.
- Bayburtlu, Y. S. (2020). Covid-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi. *Turkish Studies*, 15(4), 131-151. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.
- Batubara, B.M. (2021). The problems of the world of education in the middle of the Covid-19 Pandemic *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI- Journal)* 4(1), 450-457 e-ISSN: 2615-3076 (Online).
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 11-53.
- Erbil, D. G., Demir, E. & Armağan Erbil, B. (2021). Pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies - Education*, 16 (3), 1473-1493. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies>.
- Ertan Kantos, Z. (2020, 22-23 Ağustos 2020). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim ile ilgili düşünceleri. 8. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi -Sosyal ve Eğitim Bilimleri Bildiri Tam Metin Kitabı*, 67-81.

- Fidan, M. (2020). Covid-19 belirsizliğinde eğitim: İlkokulda zorunlu uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 24-43. <https://doi.org/10.29065/usakead>.
- Genç, S. (2020). Uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Uluslararası Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 4 (3), 101-107. <https://doi.org/10.29329/ijiape.2020.271.3>
- Karakuş, N., Ucuşatar, N., Karacaoğlu, M.Ö., Esendemir, N. & Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri, *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 220-241.
- Karasar, N.(2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatepe, F., Küçükgençay, N. & Peker, B. (2020). Öğretmen adayları senkron uzaktan eğitime nasıl bakıyor? Bir anket çalışması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7 (53), 1262-1274.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Pegem A Yayıncılık.
- Kürtüncü, M.&Kurt, A. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 66-77.
- Özer, B. (1990). Uzaktan eğitim sisteminin evrensel yapısı. *Kurgu Dergisi*, 8, 569- 594.
- Sağlık Bakanlığı (2020). *Covid-19 nedir?* <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/covid-19-yeni-koronavirus-hastaligi>. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2021.
- Uyar, E. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2), 15-32.
- World Health Organization. (2020). *Middle east respiratory syndrome coronavirus*. <https://www.who.int/csr/don/24-february-2020-mers-saudi-arabia/en/>. Erişim Tarihi: 3 Haziran, 2021.
- Morgan, H. (2020). Best practices for implementing remote learning during a pandemicthe clearing house. *A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. 93(3)
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020). *Canlı sınıf yazılımlarına ilişkin açıklama*. <https://www.meb.gov.tr/canli-sinif-yazilimlarina-iliskin-aciklama/haber/20654/tr>. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). *Okulların kapanması*. <http://www.meb.gov.tr/> adresinden edinilmiştir. Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021.
- Noonoo, S. (2020). Here's what schools can do for the millions of students without internet access. *EdSurge*. <https://www.edsurge.com/news/2020-03-20-here-s-what-schools-can-do-for-the-millions-of-students-without-internet-access>.
- Onyema, M. & Eucheria, N.C & Obafemi, F.A. & Sen,S & Atonye, F.G & Sharma, A. & Alsayed, A.O. (2020). Impact of coronavirus pandemic on education edeh. *Journal of Education and Practice*. ISSN 2222-1735 (Paper), ISSN 2222-288X (Online) Vol.11, No.13.
- Yıldırım A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.